

Valikmoodulid 11. klassile

Sisukord

Valikmoodul: Lavakunst.....	2
Lavakunst I	2
Lavakunst II ja III	4
Valikmoodul: Loodus kui leiutis.....	6
Bioloogilisest toormest materjalid	6
Materjali valmistamine ja katsetamine	7
Toote disain ja valmistamine	8
Valikmoodul: Loovkunst	9
Loovkunst I.....	9
Loovkunst II	11
Loovkunst III	13
Valikmoodul: Mina ja Läänemaa	15
Kogukonnapraktika.....	15
Läänemaa kultuurilugu ja giidindus.....	16
Mina ja kogukond	18
Valikmoodul: Rohemajandus.....	19
Roheinnovatsioon	19
Kestlik majandus - tulevikumajandus	21
Ettevõtluspraktika	24
Valikmoodul: Tervishoid.....	27
Esmaabi	27
Hoolduse alused	28
Praktika tervishoiuasutuses	30

Valikmoodul: Lavakunst

Mooduli eesmärgiks on:

- anda läbi praktilise draamategevuse võimalusi eneseavastamiseks - oma isiksuse eripärade mõistmiseks, emotsionaalsete ja kommunikatiivsete oskuste arendamiseks;
- arendada loovust, esinemisjulgust ja -vilumust, avalikku esinemist, probleemilahendamise oskust;
- julgustada omaloomingulisi katseid;
- toetada läbi loova eneseväljenduse tervikliku maailmapildi teket;
- äratada huvi teatri kui kunstiliigi vastu ja kujundada kultuurset teatritarbijat.

Mooduli lõpuks valmib ühistööna etendus. Nii etenduse tekstiline osa kui liikumine, kostüümid ja helilahendus on ühise loomeprotsessi tulemus.

Niisiis esitab lavakunst õppijale mitmekülgseid väljakutseid. Esimeseks neist on osalemine vastuvõtukatsel, mis on mooduli valimise eelduseks. Katsel tuleb peast esitada üks lühike luuletus või selle osa (4-8 rida).

Mooduli kursused:

- **Lavakunst I**
- **Lavakunst II**
- **Lavakunst III**

Ainevaldkond	Valikmoodul: Lavakunst	
Kursuse nimetus	Lavakunst I	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Mairi Grossfeldt	
Kursuse lühikirjeldus	Kuidas end paremini väljendada? Kuidas esineda nii, et tunduks usutav? Millised on lavale astuja „töövahendid”? Lavakunstitunnid, mis ei toimu klassiruumis, annavad teadmisi ja oskusi esinemisest üksi ja grupis, õpetavad mõistma teatrikunsti algolemust praktika kaudu.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	1 tund	Lõõgastumine. Hingamine. Enesetunnetus. Loovus. Kujutlusvõime.
	1 tund	Eneseväljendamine. Esinemisoskuse põhitõed. Lavaline hoiak. Esinemisjulgus. Kontsentratsioon. Avalik esinemine.
	1 tund	Kehakeel. Žestikulatsioon. Miimika. Pantomiim. Mitteverbaalne eneseväljendus.

	1 tund	Partneri tunnetamine. Mitteverbaalsete sõnumite ja reaktsioonide märkamine.
	2 tundi	Karakter. Koomikavõtted: situatsiooni-, sõna- ja karakterikoomika. Improvisatsioon. Ümberkehastumine. Kehatunnetus. Kompositsioon.
	3 tundi	Tantsutehnilised tööriistad. Tantsuline eneseväljendus ja improvisatsioon. Ruumikasutus. Ruumitunnetus. Lavaruumi jagamine teise inimesega. Kontakt põrandaga ja teise inimesega. Poos. Kõnnak. Liigutuste täpsus ja koordineatsioon.
	2 tundi	Kõne ja töö häälega. Oma „lavahääle“ leidmine. Hääletämbel, tugevus ja toon. Pauseerimine ja fraseerimine. Rõhutamine. Artikulatsioon.
	1 tund	Grupidünaamika. Grupianalüüs.
	3 tundi	Loo jutustamine. Atmosfääri kujundamine. Dramatiseerimine.
	2 tundi	Teatri ühiskülastus ja sellele järgnev analüüs. Teatrimärgid ja nende analüüs. Lava- ja helikujundus. Dekoratsioonid, rekvisiidid, kostüümid. Kuidas ruum ja valgus nähtut mõjutab.
	4 tundi	Esinemispraktika.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilased: • omavad uusi kogemusi olemaks avatud, julge, loominguline ja emotsionaalne; • suudavad käivitada oma loomingulised ressursid probleemile erinevate lahendusvariantide leidmiseks; • tunnetavad senisest enam suhtluspartnerit, oskavad määratleda grupiatmosfääri ja oma positsiooni grupis; • oskavad tõlgendada teatrimärke ja tunnevad teatriterminoloogiat.	
Hindamine	Hinne on mitteeristav (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.	
Õppematerjalid ja soovituslik kirjandus	Tepandi, T. (2021). Alguses on hääle. SE&JS. Sööt, A. (2018). Loovmäng. Eesti Tantsuhariduse Liit. Johnstone, K. (2018). Impro: Improvisation and the Theatre. Bloomsbury Publishing PLC	
Kursuse väljund	Nähtud etenduse analüüs. Valmisolek jätkukursuste jooksul ühistööna valmivaks etenduseks. Kursusetants.	

Ainevaldkond	Valikmoodul: Lavakunst	
Kursuse nimetus	Lavakunst II ja III	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 + 21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Mairi Grossfeldt	
Kursuse lühikirjeldus	Tuginedes I kursuse teadmistele ja kogemustele valmib kahe järgneva kursuse vältel ühistööna etendus, mida esitatakse vähemalt kahel korral. Etenduse loomisprotsessis lõövad kaasa kõik õpilased. Nii etenduse tekstiline osa kui liikumine on ühise loomeprotsessi, ainete lõimumise ja improvisatsiooniharjutuste tulemus. Samuti kostüümi-, valgus- ja helilahendus otsustatakse ning teostatakse üheskoos.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	1 tund	Valitud on etenduse baasmaterjal(id).
	4 tundi	Töö tekstiga. Mõtestatus. Alltekst. Allegooria. Metafoorid.
	3 tundi	Töö häälega. Hääletämber, tugevus ja toon. Pauseerimine ja fraseerimine. Rõhutamine. Artikulatsioon.
	1 tund	Rollide valimine.
	4 tundi	Tegelaskuju loomine. Tegelaskuju hääle, miimika ja žestide leidmine. Ümberkehastumine.
	1 tund	Grupitaju.
	2 tundi	Muusikaline kujundus.
	12 tundi	Koreograafia loomine ja selle õppimine. Kehatunnetus. Tegelaskuju liikumise ja liigutuste täpsus.
	3 tundi	Rekvisiitide valik. Mäng rekvisiidiga ja nähtamatu rekvisiidiga.
	3 tundi	Kujutlusvõime. Loovus. Improvisatsioon. Kompositsioon.
	1 tund	Kostüümide kavandamine, valik ja teostus.
	3 tundi	Lavastusprotsess on jõudnud viimistlusjärku. Analüüsi ja tagasisidet sisaldavad läbimängud.
	1 tund	Peaproov.
	2 tundi	Etendus (esinemispraktika).

	1 tund	Protsessi analüüs, tagasiside ja kokkuvõtted.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilased: • tunnetavad senisest enam oma isiksuse tugevaid ja nõrku külgi; • suudavad senisest enam valitseda oma keha, häält ja miimikat ning teha publiku ees ennast kuuldavaks/ nähtavaks/ arusaadavaks; • omavad uusi kogemusi olemaks avatud, julge, loominguline ja emotsionaalne; • suudavad käivitada oma loomingulised ressursid probleemile erinevate lahendusvariantide leidmiseks; • on senisest enam huvitatud kaasaegsest teatrist ja tantsust.	
Hindamine	Kursusehinne on kolme palli süsteemis: 5, A, MA. Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.	
Õppematerjalid	Etenduse alusmaterjaliks valitud teos.	
Kursuse väljund	Etendus on valmis. Selle esitamine kooliperele. Osalemine teatrifestivalil.	

Valikmoodul: Loodus kui leiutis

Mooduli eesmärgiks on anda õpilasele praktiline kogemus bioloogilisest toormest materjali ja toote valmistamise kohta. Kursuse käigus saab õpilane teadmisi disaini põhimõtetest. Õpib väärtustama keskkonnasõbralikku toorainet ja materjale.

Mooduli kursused:

- **Bioloogilisest toormest materjalid**
- **Materjali valmistamine ja katsetamine**
- **Toote disain ja valmistamine**

Ainevaldkond	Valikmoodul: Loodus kui leiutis	
Kursuse nimetus	Bioloogilisest toormest materjalid	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Kadri Mitt, Mall Vainola	
Kursuse lühikirjeldus	Looduslike materjalidega tutvumine: looduslikud materjalid meie ümber ja nende kasutamine ajalooliselt ja tänapäeval. Materjalide täite- ja sideained. Uute põnevate materjalide loomine ja nende omaduste ja vastupidavuse katsetamine.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	7 tundi	Sissejuhatus: bioloogilisest toormest valmistatud materjalid. Taimsed materjalid (ajalooline kasutus, uus lähenemine). Loomsed materjalid (ajalooline kasutus, uus lähenemine).
	7 tundi	Praktiline tegevus. Materjalide tootmine.
	7 tundi	Korrosioon ja selle liigid, tugevused. Materjalide korrosioonikindlus katsetamine. Ringmajandus.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane: ● omab ülevaadet erinevatest looduslikest materjalidest; ● oskab valmistada bioloogilisest toormest materjalide näidiseid; ● oskab hinnata materjali omadusi ja vastupidavust; ● väärtustab bioloogilist toorainet ja materjale ning on keskkonnateadlik.	
Hindamine	Hinne on mitmeeristav (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.	

Õppematerjalid	Õpetajate koostatud esitlused ja töölehed.
Soovituslik kirjandus	Material District. https://materialdistrict.com/
Kursuse väljund	Mõistekaart looduslikest materjalidest. Kogemus materjalide valmistamise protsessist.

Ainevaldkond	Valikmoodul: Loodus kui leiutis	
Kursuse nimetus	Materjali valmistamine ja katsetamine	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Kadri Mitt, Mall Vainola	
Kursuse lühikirjeldus	Uue materjali valmistamine ja katsetamine.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	8 tundi	Sissejuhatus ja toorme valik. Toorme kogumine, ettevalmistamine ja töötlemine. Materjali valmistamine.
	8 tundi	Materjali katsetamine. Materjali parendused ja uued katsed.
	5 tundi	Valmis materjal ja selle omadused. Materjali valmistamise kirjeldus.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane: • valmistab ise bioloogilisest toormest materjali; • oskab kirjeldada ja võrrelda valminud materjali omadusi ning vastupidavust.	
Hindamine	Hinne on mitteeristav (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.	
Õppematerjalid	Õpetajate koostatud esitlused ja töölehed.	
Soovituslik kirjandus	Material District. https://materialdistrict.com/	
Kursuse väljund	Materjali valmistamise kirjeldus (retsept).	

Ainevaldkond	Valikmoodul: Loodus kui leiutis	
Kursuse nimetus	Toote disain ja valmistamine	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Gina Metssalu, Kadri Mitt, Mall Vainola	
Kursuse lühikirjeldus	Oma materjalist toote disain ja valmistamine	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	2 tundi	Disaini põhitõed.
	19 tundi	Materjali ja toote valmistamine. Näituse ettevalmistus.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane: • teab disaini põhitõdesid ja kasutab neid oma toote valmistamisel; • valmistab toote; • esitleb toodet.	
Hindamine	Hinne on mitmeeristav (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.	
Õppematerjalid	Õpetajate koostatud esitlused ja töölehed.	
Soovituslik kirjandus	Material District. https://materialdistrict.com/	
Kursuse väljund	Näitus valminud toodetest.	

Valikmoodul: Loovkunst

Loovkunsti valikmooduli eesmärk on arendada õpilase loovat eneseväljendusoskust visuaalkunsti kaudu, toetada individuaalse kunstilise käekirja kujunemist ning pakkuda võimalusi praktiliste ja teoreetiliste kunstitegevuste kaudu isikliku kunstitaju ja -praktika süvendamiseks. Kursus toetub kaasaegsele loovusteooriale, toetab interdistsiplinaarseid seoseid ning viib lõpuks isikliku loomingu professionaalse esitlemiseni näitusel.

Mooduli kursused:

- **Loovkunst I: vahendite valdamine ja vaatlus**
- **Loovkunst II: inspiratsioonist ideeni**
- **Loovkunst III: praktika ja portfoolio**

Ainevaldkond	Valikmoodul: Loovkunst	
Kursuse nimetus	Loovkunst I	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Karel Rahu	
Kursuse lühikirjeldus	Kursuse alateema - vahendite valdamine ja vaatlus. Kursus keskendub visuaalse eneseväljenduse vahendite tundmaõppimisele ja praktilisele katsetamisele. Õpilased proovivad mitmesuguseid loovtehnikaid, nagu krokii visandamine, pisiplastika, miniatuurmaal, vektorgraafika ja fotograafia kompositsioon. Õppetööd rikastavad külalisõpetajad, praktilised töötoad, galeriikülastused ja muuseumitunnid. Kursuse eesmärk on arendada õpilaste vaatlusoskust, tehnilist mitmekülgust ning visuaalset kirjaoskust.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	1 tund	Kursuse tutvustus. Loovuse avamine ja vaatlusoskus. Sissejuhatus visuaalsetesse tehnikatesse (tund juhendajaga).
	2 tundi	Krokii ja figuuri visandamine – vaatlemise ja liikumise jäädvustamine (tund juhendajaga).
	1 tund	Visandipraktika väljaspool klassiruumi (õppekäik/vaatluspõhine joonistus).
	3 tundi	Pisiplastika – materjalide katsetamine, miniatuursed ruumilised vormid (tunnid juhendajaga Haapsalu Kunstikoolis).

	1 tund	Külastus: Haapsalu Linnagalerii näitus. Tööleht ja arutelu nähtud näituse üle (õppekäik).
	2 tundi	Miniatuurmaal – detailide tähelepanek, värvikäsitlus ja pinna planeerimine (tunnid juhendajaga).
	1 tund	Külalisõpetaja: Evald Okase muuseumi töötuba ja muuseumitund (külalisõpetaja/õppekäik).
	3 tundi	Graafilise disaini alused – vektorgraafika tutvustus ja praktiline töö (külalisõpetaja + arvutitund).
	3 tundi	Fotokompositsiooni alused – kadreerimine, valgus ja digitaalne töötus (külalisõpetaja + praktiline tund).
	2 tundi	Galerii roll kunstielus. Praktiline galeriitund – kuraatori ja ekspositsiooni vaatenurk (tund juhendajaga).
	2 tundi	Kokkuvõte: tehnikate ülevaade ja eneseanalüüs. Valik isiklikust eelistusest edasise töö jaoks (juhendatud iseseisev töö + arutelu).
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane: • on katsetanud mitmesuguseid kunstitehnikaid (visandamine, pisiplastika, miniatuurmaal, vektorgraafika, fotokompositsioon); • tunneb erinevaid visuaalse eneseväljenduse võimalusi ning oskab neid teadlikult kasutada; • mõistab vaatlusoskuse ja kompositsiooni olulisust kujutavas kunstis; • on saanud kogemuse kunsti kogemisest ja tõlgendamisest läbi näituse- ja muuseumikülastuste; • suudab analüüsida oma isiklikke eelistusi ja valikuid kunstitehnikaid katsetades.	
Hindamine	Hinne on mitteeristav (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.	
Õppematerjalid	Õpetaja koostatud töölehed ja juhendmaterjalid. Visuaalsed näidised ja näitusekataloogid (sh Haapsalu Linnagalerii ja Evald Okase Muuseumi väljapanekud). Digitaalsed juhendid vektorgraafika ja pilditöötluse harjutusteks (Adobe Illustrator, Photoshop ja vabavara alternatiivid). Visandipaber, grafiitpliatsid, markeeringuvahendid. Skulptuurimaterjalid (nt savi, foolium). Akrüülid miniatuurmaali jaoks. Fotoaparaadid või nutiseadmed.	

Soovituslik kirjandus	Edwards, B. (1999). Drawing on the Right Side of the Brain.
Kursuse väljund	Valik töid erinevates tehnikates (joonistus, skulptuur, maal, digitaalne töö). Refleksioon õppekäikudest. Kirjalik või suuline kokkuvõte õpilase isiklikest eelistustest ja kogemustest erinevate tehnikatega.

Ainevaldkond	Valikmoodul: Loovkunst	
Kursuse nimetus	Loovkunst II	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Karel Rahu	
Kursuse lühikirjeldus	Kursuse alateema inspiratsioonist ideeni. Kursus keskendub loovuse mõtestamisele ja teadliku loomeprotsessi kavandamisele. Õpilased tutvuvad loovusteooriaga (nt Cropley & Urban 2000), analüüsivad inspireerivaid kunstiteoseid ning kirjutavad valitud teosest kriitilise analüüsi. Seejärel liiguvad nad isikliku loomeidee arendamise juurde, toetudes teooriale ja praktilistele visanditele. Kursuse jooksul valmib teose kontseptsioon, tehniline kavand ning tööprotsessi kava. Tulemuseks on loovalt ja metoodiliselt läbimõeldud isikupärane kunstiprojekt.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	1 tund	Sissejuhatus loovusesse. Mis on loovus ja kuidas seda arendada? Cropley & Urban (2000) loovuse mõtestamine (tund juhendajaga).
	2 tundi	Inspiratsioon ja individuaalne vastuvõtt. Õpilane valib ühe teda kõnetava kunstiteose (iseseisev töö + arutelu).
	3 tundi	Kunstiteose süvaanalüüs: vorm, sisu, kontekst, autoripositsioon. Analüüsi kirjutamise juhised (tund juhendajaga + iseseisev kirjutamine).
	2 tundi	Õpilase ettekanded valitud kunstiteostest. Kaasõppijate küsimused ja refleksioon (esitlused ja arutelu).

	2 tundi	Loovuse käivitajad ja takistajad. Isikliku loomeprotsessi mõtestamine loovusteooria abil (tund juhendajaga + arutelu).
	2 tundi	Ideetöö: meeleolutahvlid, assotsiatsiooni-kaardid, visuaalne uurimus (praktiline töö).
	1 tund	Külalisõpetaja: loomeinimese (kunstnik/kuraator) loomeprotsessi jagamine (külalisõpetaja loeng/töötuba).
	2 tundi	Teose kontseptsiooni ja eesmärgi sõnastamine. Materjali ja tehnika valik (tund juhendajaga).
	2 tundi	Visandite ja kavandite loomine, tagasiside juhendajalt ja kaaslastelt (praktiline tund + rühmaarutelu).
	2 tundi	Tööprotsessi ajakava koostamine ja valitud teose loomise alustamine (iseseisev töö juhendamiseks).
	2 tundi	Kokkuvõte ja eneseanalüüs: mis ideed töötasid, mis vajavad arendamist? Valmistumine III kursuseks (tund juhendajaga + kirjutamine).
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane: • oskab analüüsida kunstiteost nii vormilise, sisulise kui ka kontekstuaalse vaatenurga kaudu ning esitleda seda kaasõpilastele; • mõistab loovuse toimemehhanisme ning oskab rakendada loovusteoort isikliku kunstilise idee arendamisel; • on välja töötanud oma kunstiprojekti kontseptsiooni ning kavandanud selle teostamiseks vajaliku tehnika, töövahendid ja ajakava; • suudab reflekteerida oma loomeprotsessi, sõnastada eesmärgi ning põhjendada oma valikuid visuaalses ja kirjalikus vormis.	
Hindamine	Hinne on mitteametav (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.	
Õppematerjalid	Õpetaja koostatud töölehed ja juhendmaterjalid loovusteooria ja kunstianalüüsi kohta. Kunstiteoste pildimaterjalid ja digitaalsed arhiivid. Analüüsivormid ja ettekande struktuuri näidised. Loovuse arendamise harjutuskaardid, inspiratsiooni-tehnikate töölehed. Visuaalse ideetöö töövahendid (nt ajurünnaku skeemid, meeleolutahvli mallid, assotsiatsioonikaardid).	

Soovituslik kirjandus	Laanemäe, K., Lüsi, A., Purre, A., Tšekulajeva J. (2011). – Tähelepanu! Valmis olla! Kunst! Loovalt Tulevikku.
Kursuse väljund	Kirjalik kunstiteose analüüs ja suuline esitlusetendus. Isikliku loovidee kontseptsiooni kirjeldus (sh loovusteooriast lähtuv põhjendus). Kavandatud kunstiprojekti visandid, tehnika ja töövahendite plaan. Kirjalik eneseanalüüs loomeprotsessi eesmärkidest ja isiklikest valikutest.

Ainevaldkond	Valikmoodul: Loovkunst	
Kursuse nimetus	Loovkunst III	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Karel Rahu	
Kursuse lühikirjeldus	Kursuse alateema - praktika ja portfoolio. Kursus keskendub valminud teose teostamisele ja selle professionaalsele esitlemisele. Õpilased viivad lõpule oma kunstiteose, kureerivad selle koos klassikaaslastega avalikule näitusele (näiteks Haapsalu Linnagaleriis) ning korraldavad näituse avamise koos kõige sinna juurde kuuluvaga: kontseptsiooni loomine, ülespanek, kommunikatsioon ja publiku kaasamine. Kursuse lõpus koostab iga õpilane portfoolio, kuhu koondatakse kogu mooduli jooksul loodud tööd, protsessi dokumentatsioon ja eneseanalüüs.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	1 tund	Kursuse sissejuhatus. Kokkuvõtte eelnevast, eesmärgi sõnastamine. Tööplaani ülevaatus (tund juhendajaga).
	6 tundi	Kunstiteose teostamine vastavalt kavandile: praktiline stuudiotöö ja juhendamine (tunnid juhendajaga + iseseisev töö).
	2 tundi	Tööprotsessi vahekokkuvõtte ja tagasiside. Tehnilised ning ideelised täpsustused (rühmaarutelu + individuaalne juhendamine).
	2 tundi	Näituse kontseptsiooni loomine – ühisidee, kujundus, ruumiplaneering (rühmatöö + juhendamine).
	1 tund	Külustus näitusepaika (nt Haapsalu Linnagalerii), ruumilise ülesehituse planeerimine (õppekäik).

	2 tundi	Tööde esitlemise harjutus – sõnaline eneseväljendus ja publiku kaasamine (praktiline töö + arutelu).
	2 tundi	Näituse ülespanek. Visuaalse terviku loomine, valgustus, paigutus, kujundus (koostöine praktiline töö).
	1 tund	Näituse avamine: korraldus, esinemine, publiku vastuvõtt (sündmuspraktika).
	2 tundi	Portfoolio koostamine: tööde valik, vormistamine, eneseanalüüs (iseseisev töö juhendamiseks).
	2 tundi	Kokkuvõte: suuline ja kirjalik refleksioon, õpikogemuse analüüs (arutelu ja kokkuvõtlik tund).
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane: • oskab iseseisvalt teostada kavandatud kunstiteose, rakendades sobivaid tehnikaid ja töövõtteid; • mõistab kunstiteose esitlemise ja kureerimise põhimõtteid ning osaleb näituse ettevalmistamisel meeskonnaliikmena; • suudab kavandada, ette valmistada ja läbi viia näituse avamise koos esitlusega publikule; • koostab portfoolio, mis dokumenteerib tema loomingulise arengu ja peegeldab eneseanalüüsi; • oskab reflekteerida oma loomeprotsessi, teha järeldusi ja sõnastada edasise arengusoove.	
Hindamine	Hinne on mitteametlik (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.	
Õppematerjalid	Õpilase varasemad kavandid ja visandid II kursusel. Kunstimaterjalid vastavalt valitud tehnikale (maal, foto, installatsioon, digitaalne jne). Näituse planeerimise töölehed. Näituse korraldamise praktilised juhendid (kuraatoritöö, kommunikatsioon, ülespanek). Portfoolio koostamise juhendmaterjalid ja vormistusnäited.	
Soovituslik kirjandus	Williams, G. (2014). How to Write About Contemporary Art (soovituslik portfoolio ja kunstnike tekstide kirjutamiseks).	
Kursuse väljund	Valminud iseseisev kunstiteos. Osalemine avaliku näituse ettevalmistamisel ja esitlemisel. Esinemine näituse avamisel. Koostatud visuaalne portfoolio koos eneseanalüüsiga.	

Valikmoodul: Mina ja Läänemaa

Mooduli eesmärgiks on tõsta õppijate teadlikkust oma kodukohast, tugevdada sidet kohaliku kogukonnaga ning teadvustada noortes Läänemaa kultuuri tähtsust.

Mooduli kursused:

- **Kogukonnapraktika**
- **Läänemaa kultuurilugu ja giidindus**
- **Mina ja kogukond**

Ainevaldkond	Valikmoodul: Mina ja Läänemaa	
Kursuse nimetus	Kogukonnapraktika	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi, sh 6 auditoorset tundi ja 15 tundi õpilasele sobival koolivälisel ajal sooritatud praktilised tegevused.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Kalle Lõuna	
Kursuse lühikirjeldus	Kogukonnapraktika viib gümnasistid koolikeskkonnast välja tutvuma kohalike vabaühenduste tööga. Õpilased valivad kohalike vabaühenduste (seltsing, SA, MTÜ) seast endale meelepärase praktikakoha ning osalevad 15 koolitunni ulatuses selle organisatsiooni tegevustes, täites mõnd endale jõukohast ja huvipakkuvat ning vabaühendusele vajalikku tööülesannet.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms)
	3 tundi	Sissejuhatus ainesse. Tutvumine vabaühendustega. Endale meelepärase vabaühenduse valimine. Praktika eesmärgistamine.
	7 tundi	Tutvumine valitud vabaühenduse töökorraldusega. Kokkulepete sõlmimine ja töö vabaühenduses. Praktikapäeviku täitmine.
	1 tund	Vaheseminar. Õpilased tutvustavad lühidalt vabaühendust ja enda senise praktika käiku.
	8 tundi	Töö vabaühenduses. Praktikapäeviku täitmine. Praktikapäeviku lõpetamine, ülevaade eesmärkide täitmisest.
	2 tundi	Lõpuseminarid. Õpilased koostavad esitlused ja tutvustavad enda tööd vabaühendustes.

Kursuse õpitulemused	Kursuse tulemusena tunneb õpilane kohalikke vabaühendusi ja on andnud oma panuse kohaliku kogukonna arendamisse.
Hindamine	Hinne on mitteeristav (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.
Õppematerjalid	Kogukonnapraktika õpilasele veebileht. https://kogukonnapraktika.ee/opilasele/
Soovituslik kirjandus	Kogukonnapraktika õpilasele veebileht. https://kogukonnapraktika.ee/opilasele/
Kursuse väljund	Õpilane on osalenud vabaühenduse töös, ühtlasi toetab see õpilaste huvitegevust ja õpinguid (osa kõrgkoole arvestavad tööd vabaühendustes sisseastumiskatsetel).

Ainevaldkond	Valikmoodul: Mina ja Läänemaa	
Kursuse nimetus	Läänemaa kultuurilugu ja giidindus	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi, osa tunde toimuvad väljaspool klassiruumi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Kalle Lõuna	
Kursuse lühikirjeldus	Kursuse käigus tutvutakse olulisemate Läänemaal paiknevate objektidega, tutvutakse Läänemaa muuseumitega ja giidinduse alustega.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	2 tundi	Ajalooline ja tänapäevane Läänemaa. Läänemaa geograafiline ja ajalooline kujunemine. Läänemaa ajalugu ja kultuuri tutvustavad allikad. Läänemaa olulisemad muuseumid.
	2 tundi	Sissejuhatus giidindusse. Giididele esitatavad nõuded. Giiditeksti koostamise alused. Ekskursiooni läbiviimise alused.
	3 tundi	Haapsalu ja Läänemaa hariduselu. Giidiharjutused. Koolimaja tutvustamine.
	1 tund	Läänemaa muinasajal. Olulisemad kalmed, linnused, hiiepuud Läänemaa keskajal. Saare-Lääne piiskopkonna valitsemine. Haapsalu toomkirik. Haapsalu toomkool. Keskaegne Lihula. Ridala, Vormsi, Karuse ja Hanila kirikud. Virtsu vasallilinnus.

	1 tund	Legendid Haapsalust ja Läänemaast. Praktilised harjutused.
	2 tundi	Läänemaa Vene ajal. Kullamaa kirik ja ratasrist. Noarootsi ja Nõva kirikud. Keskvere mõis. Peetri maja Haapsalus. Ungru mõis. Haapsalu raudteejaam. Haapsalu kuurort ja kuurordielu. Kohvikukultuur.
	3 tundi	Rannarootslased. Rannarootsi muuseum. Praktilised tegevused muuseumis.
	2 tundi	Eesti Vabariigi periood 1918-1940. Läänemaa Teises maailmasõjas. Nõukogude aeg. Metsavendlus. Militaarobjektid: Piirsalu raketibaas ja Kilti sõjaväelennuväli. Taasiseseisvunud Eesti.
	2 tundi	Personaalia. Läänemaaga seotud isikud ajaloos: Rudolf Tobias, Cyrillius Kreek, Ernst Enno, Karl Ristikivi, Ants Laikmaa, Evald Okkas, Roman Haavamägi, Ilon Wikland, Ferdinand Johann Wiedemann, Anton Üksti, Linnart Mäll, Carl Russwurm, Karl Abraham Hunnius, Arvi Parbo jne.
	3 tundi	Giidituur ja selle analüüs.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane oskab leida vajalikke allikaid, koostada giiditeksti ja seda esitada.	
Hindamine	Hinne on mitteametlik (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.	
Õppematerjalid	Lõuna, K. Läänemaa kultuuriloo kogumik.	
Soovituslik kirjandus	Reiljan, K. (2021). Jalutajana vanas Haapsalus.	
Kursuse väljund	Õpilane võib soovi korral teha noorgiidi eksami ja saada noorgiidi tunnistuse.	

Ainevaldkond	Valikmoodul: Mina ja Läänemaa	
Kursuse nimetus	Mina ja kogukond	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Karl Hein	
Kursuse lühikirjeldus	Õpitakse tundma avaliku võimu toimimise mehhanisme ja tutvutakse kohalike riigi- ja omavalitsusasutustega. Lisaks õpitakse tundma ka mõningaid olulisemaid kohalikke ettevõtteid ning mittetulundusühinguid. Kursusel on suur osakaal erinevate asutuste külastamisel ja külalisesinejatega kohtumistel ning saadud kogemuste analüüsil.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	1 tund	Sissejuhatus ainesse. Esimese, teise ja kolmanda sektori mõisted.
	2 tundi	Avalik sektor. Riigiasutused ja kohalikud omavalitsuse ettevõtted. Kohalik omavalitsus, selle struktuur ja ülesanded. Keskvõimu ja kohaliku võimu suhe. Haapsalus ja Läänemaal tegutsevad avaliku sektori asutused..
	6 tundi	Avaliku sektori ettevõtete külastamine, külalisesinejad, veebiloengud.
	1 tund	Erasektor. Tulundusettevõtted. Ülevaade Haapsalu ja Läänemaa ettevõtetest.
	6 tundi	Erasektori ettevõtete külastamine, külaliste kutsumine kooli, veebiloengud.
	2 tundi	Kodanikuühiskond. Olulisimad Haapsalus ja Läänemaal tegutsevad mittetulundusühingud.
	3 tundi	Kodanikuühiskonnaga tutvumine.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane tunneb olulisemaid kohalikke ettevõtteid.	
Hindamine	Hinne on mitmeeristav (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.	
Õppematerjalid	Haapsalu kodulehekül. www.haapsalu.ee Lääne maakonna kodulehekül. www.laanemaa.ee Erinevate Haapsalus ja Läänemaal tegutsevate ettevõtete, riigiasutuste ja mittetulundusühingute kodulehed.	
Soovituslik kirjandus	Eesti Noorteühenduste Liit. https://enl.ee/miks-noori-kaasata/ Mis on avalik-, era- ja kolmas sektor? https://www.teeviit.ee/mis-on-avalik-era-ja-kolmas-sektor/	
Kursuse väljund	Tugevneb õpilase side kohaliku kogukonnaga.	

Valikmoodul: Rohemajandus

Rohemajanduse mooduli eesmärgiks on anda teadmisi ja eeldusi tulevikumajanduse loomiseks, toetades oskuste arengut praktiliste tegevuste kaudu. Reaalne mõju saavutatakse kohalikus ettevõtluskeskkonnas. Õppija hoiakud muutuvad kogu mooduli jooksul, kus mõistetakse keskkonnasõbraliku majandamise konkurentsieeliseid ning mõtestatakse lahti ka inimeseks olemist, keskkonnaga tasakaalus elamise mõistes. Kursuste käigus praktiseeritakse uuenduslikke võtteid, analüüsitakse erinevaid majandussituatsioone ja võimalusi ning sünteesitakse saadud teadmiste ja oskuste abil uusi lahendusi. Mooduli kursusel luuakse innovaatilisi tooteid, uuritakse kohalike ettevõtete tegevust, mille käigus õppija mõistab enda rolli ja vastutust parema elu- ja ettevõtluskeskkonna kujundamisel. Õppija kujuneb oma tegevust mõtestavaks, endale ja teistele tähendust ja väärtust loovaks, ennastjuhtivaks kodanikuks. Läbi moodulite kursuste toetatakse kestlikkuse pädevuste arengut. Arendatakse õppija akadeemilise, ettevõtlusalase ja avaliku suhtlemise oskust, luuakse võimalusi omaalgatuseks, arendatakse loovust läbi projektõppe. Juhul kui 11. klassi moodulisse soovijate arv ületab õppekohtade arvu, siis otsustatakse valik soovijate vahel, motivatsioonivestluse alusel.

Mooduli kursused:

- **Roheinnovatsioon**
- **Kestlik majandus - tulevikumajandus**
- **Ettevõtluspraktika** (vastutustundlik ettevõtja ja ettevõtte)

Ainevaldkond	Valikmoodul: Rohemajandus
Kursuse nimetus	Roheinnovatsioon
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi: kontakttunnid, grupidööd, iseseisvad tööd, arutelud, debatil, videotunnid, avalik esinemine. Mitmekesised õppe- ja uurimismeetodid.
Õpetamise aeg	11. klass
Vastutav õpetaja	Rea Raus
Kursuse lühikirjeldus	Kursusel osalemine arendab õppija loovat ja kriitilist mõtlemist ettevõtlusprobleemide lahendamiseks. Erinevate innovatsiooni toetavate meetodite abil analüüsitakse keerukaid probleeme ning leitakse neile loovaid lahendusi. Kursuse keskmes on erinevate meetodite, teadmiste praktiseerimine tähenduste, mõtestatuse ja kogemusõppe kaudu. Innovaatilisi lahendusi väärtustatakse mitmekesiste ja unikaalsetena. Tehakse vahet, mis on inimkonna/isiklikud vajadused ja soovid/tujud ning luuakse toote/ideearenduse seoseid planeedi piiridega. Kursuse käigus valmib õppijatel roheinnovaatiline toode, teenus, probleemilahendus, mida tutvustatakse LÜGi innovatsiooni-konverentsil koos loodus kui leiutis mooduliga.

Kursuse kava (nüansid muutuvad vastavalt grupile)	Orienteeruv tundide jaotus:	Käsitletavad teemad ja õppetegevused:
	3 tundi	Innovatsiooni liigid ja vormid, innovatsiooni mõiste, innovatsiooni tähtsus muutivas maailmas. Näiteid Eestist ja välismaalt. Roheinnovatsiooni olemus. Biomimikri.
	4 tundi	Keerukate probleemide analüüs-uurimine, RCA meetodil. Majandusprobleemide analüüs kestlikku arengut toetavate väärtuste alusel. Väärtuspõhised arutelud - kuidas ja milles üldse probleeme näeme, erinevad vaated probleemidele ja lahendustele.
	6 tundi	Keerukate probleemide analüüs-uurimine, RCA meetodil. Majandusprobleemide analüüs kestlikku arengut toetavate väärtuste alusel. Väärtuspõhised arutelud - kuidas ja milles üldse probleeme näeme, erinevad vaated probleemidele ja lahendustele.
	6 tundi	Isikliku väärtussüsteemi mõtestamine ning selle alusel ühe projektiks vajaliku probleemi analüüs. Taustainfo kogumine, andmed, uuringud, analüüs ja süntees. Parimad lahendused ja praktikad millele toetuda. Isikliku projekti lahenduse otsimine. Ajurünnak (kirjalik), <i>backcasting</i> -meetoditel. Alternatiivsete lahenduste/arenduste kõrvutamine, nõrkuste ja tugevuste analüüs, tagasisidestamine (<i>feedback loops</i>) nii individuaalselt kui grupikaaslastega.
	6 tundi	Lahenduse/tootearenduse/projekti etapid, kirjeldused, põhjendatus, esitamine. Oponendi kriitika. Konverentsi ettevalmistus, ettekanne, konverentsikutse, korraldus - konverentsikorraldus kui loovülesanne.
	2 tundi	Kursuse kokkuvõte.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane: • mõistab, mis on innovatsioon ning selle tähtsus, eristab erinevaid innovatsiooniliike; • oskab kasutada erinevaid meetodeid keerukate probleemide põhjuste analüüsil ning lahenduste otsimisel; • mõistab roheinnovatsiooni väärtuspõhisust ning konkurentsieelist ja suudab näha selle väärtust tuleviku kujundamisel; • oskab esitleda oma ideid ning kaitsta neid debatis; • on lahendustele orienteeritud ning koostööaldis; • kavandab keskkonnasäästlikke tooteid; • kasutab elutsükli hindamise meetodeid; • seob innovatsiooni ÜRO kestliku arengu eesmärkidega.	

Hindamine	Kursuse sooritamiseks esitab õppija oma innovaatilise lahenduse LÜGi innovatsioonikonverentsil, mida hinnatakse arvestusliku hindega. Protsessi hind on mitmeeristavad. Hindamise ja kursusel tehtavate tööde kava esitatakse Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduses
Õppematerjalid ja soovituslik kirjandus	Õpetaja koondatud materjalid. Greenmarine kodulehekül. https://greenmarine.ee/teenused/innovaatilised-lahendused/ Innovatsiooniradar. https://innovation-radar.ec.europa.eu/innovation/53771 Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium. Ettevõtlus ja innovatsioon. (2023). https://www.mkm.ee/ettevotlus-ja-innovatsioon/innovatsioon Porumbioi, D. (2021). Innovation Methods: the What, Why and How. https://www.viima.com/blog/innovation-methods Riigi toel alustab uus roheinnovatsioonikiirendi. (2025). Eesti Maaülikool. https://www.emu.ee/uudised/riigi-toel-alustab-uus-roheinnovatsiooni-kiirendi Rohetiigri Akadeemia – roheinnovatsioon toob konkurentsieelise. (2023). https://roheportaal.delfi.ee/artikkel/120195538/rohetiigri-akadeemia-roheinnovatsioon-toob-konkurentsieelise
Kursuse väljund	Kursusetööna arvestatakse erinevate gruppitööde tulemusi ning kursuseprojekti edukat koostamist, mida tutvustatakse individuaalse või grupipoolse ettekandega LÜG-i innovatsioonikonverentsil.

Ainevaldkond	Valikmoodul: Rohemajandus
Kursuse nimetus	Kestlik majandus - tulevikumajandus
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi: kontakttunnid, gruppitööd, iseseisvad tööd, arutelud, debatil, videotunnid. Mitmekesised õppe- ja uurimismeetodid.
Õpetamise aeg	11. klass
Vastutav õpetaja	Rea Raus
Kursuse lühikirjeldus	Kursus toetab õpilaste tervikliku arusaama kujunemist tuleviku arengutest ühiskonna, majanduse ning keskkonnanähtude seostamise kaudu. Kursus aitab kriitiliselt mõtestada, analüüsida ja sünteesida erinevaid ühiskonna probleeme ja lahendusi, eelkõige majandusvaldkonna näidete kaudu, aitab kaasa aktiivse, tähendusi loova ja ettevõtliku õppija kujunemisele, kes oskab püstitada jõukohaseid eesmärgid ja peab oluliseks probleemi lahendamise oskust ning innovaatiliste lahenduste leidmist. Kursus seab erilisele kohale õppija väärtuskasvatuse, tuues fookusesse erinevate otsuste ja tegevuste väärtuspõhisuse. Toetatakse rahvusvaheliste strateegiliste suuniste arutelule, teaduse uusimate arengute uurimisele ning lahenduste väljatöötamisele kohalikus kontekstis. Kursus toetab oluliselt ka ainevaldkondade vahelist lõimingu ning õppijas tervikusteesemse mõtlemise kujunemist, käsitledes majandusvaldkonda seoses keskkonna- ning sotsiaalküsimustega.

Kursuse kava	Orienteeruv tundide jaotus:	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	6 tundi	Käsitlevad teemad ja õppetegevused: jätkusuutlikkuse määratlused, tugev vs nõrk jätkusuutlikkus, mehhanistlik ja holistlik/ ökoloogiline maailmavaade, kasvu piirid. Ökoloogiline majandus vs neoklassikaline majandus. Looduskapital ja ökosüsteemiteenus. Lineaarsest mudelist ringmajanduseni, kinnised tsüklid. ÜRO säästva arengu eesmärgid ja globaalpoliitika.
	3 tundi	SKT alternatiivid – GPI, HDI, „sõõrikumajandus”. Taastuvenergia, dekarboniseerimine, energiaalane õiglus. Jätkusuutlikud linnad, kohalikud valutad, vastupidavuse planeerimine. Tuleviku töö, tehisintellekt ja jätkusuutlikkus, majanduse tulevik.
	6 tundi	Erinevate majandusvaldkondade uurimine kestliku arengu võtmes (teaduspõhised allikad, andmete analüüs, süntees, võrdlus jne).
	5 tundi	Jätkusuutlike lahenduste leidmine erinevates ökosüsteemides ja keskkondades. Kursusetöö valmimine ja esitus.
	1 tundi	Kursuse kokkuvõte.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane: • teab ja tunneb jätkusuutliku arengu ja jätkusuutliku majanduse põhimõtteid, loogikat ja vajadust; • oskab arvestada jätkusuutliku arengu põhimõtetega nii isikliku kui tööelu puudutavate otsuste tegemisel; • mõistab valdkonnaga seonduvaid väärtusi igapäevases elus; • mõistab ning oskab siduda majanduses toimuvat ökoloogiliste põhiprintsiipidega; • on saanud eeldused analüüsi- ja sünteesioskuse arendamiseks; • arendab terviksüsteemset mõtlemist ning oskab seostada erinevate ühiskonnaelu dimensioonide problemaatikat ning lahendusi; • analüüsib ettevõtete, riikide ja maailmamajanduse kujunemist ning toimimist, mõistab üksikisiku, ettevõtete ja riikide vastutust globaalprobleemide lahendamisel; • analüüsib negatiivseid välismõjusid; • võrdleb erinevaid keskkonnapoliitika meetmeid; • mõistab kliimamuutuse majanduslikke tagajärgi; • analüüsib jätkusuutlikke äristrateegiaid; • hindab rohepoliitika mõju ettevõtlusele; • pakub ökoloogilisi lahendusi erinevates valdkondades.	
Hindamine	Kursuse sooritamiseks esitab õppija kursusetöö (õppematerjali, -video), essee või miniuurimuse. Lisaks esitab õpilane õppeprotsessi käigus erinevaid hindelisi töid, hinnatakse aktiivset osalust aruteludes. Protsessi hinded mitteeristavad, nendega hinnatakse	

	aktiivset osalust aruteludes, grupikaaslastele tagasiside andmist. Arvestuslike tööde hindamine on eristav. Hindamine ja kursusetööd esitatakse Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduses.
Õppematerjalid ja soovituslik kirjandus	Õpetaja koondatud materjalid. Econation. Sustainable Economy. https://econation.one/sustainable-economy/ Estonian Business School. Rohepöörde ja jätkusuutliku majanduse mikrokraad alustab. https://ebs.ee/sundmused/rohepoorde-ja-jatkusuutliku-majanduse-mikrokraad-alustab ja teised EBS-i mikrokraadid https://my.ebs.ee/et/microdegrees?_ga=2.125262346.1672085916.1747335008-1446389764.1747335008 European Commission. Sustainability competences. (2020). https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123624 Jätkusuutliku ettevõtluse ja ringmajanduse bakalaureuseõppe kava TalTechis. https://taltech.ee/sisseastuja/bakalaureuseoppe-erialad/jatkusuutlik-ettevotlus-ja-ringmajandus Jätkusuutlik sinine majandus. https://marine.copernicus.eu/et/explainers/why-ocean-important/sustainable-blue-economy
Kursuse väljund	Kursusetöödena valmivad kestlikku arengut käsitlevad ettekanded, õppematerjal ja/või lõpuessee/miniuurimus (arvestuslik, eristav hindamine).

Ainevaldkond	Valikmoodul: Rohemajandus	
Kursuse nimetus	Ettevõtluspraktika (vastutustundlik ettevõtja ja ettevõtlus)	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi: kontakttunnid, grupitööd, iseseisvad tööd, arutelud, debatilised, videotunnid, praktika/koostöö ettevõtjatega/ettevõtetega. Töökeskonna formaat pannakse paika koos partneritega ja kirjutatakse lahti tegevuskavas, kursuse esimestel tundidel.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Imbi Raudkivi	
Kursuse lühikirjeldus	Kursuse käigus saab õppija praktilise kogemuse. Kursus toetab õppija arengut isiklikul tasandil (meeskonnatöös liikmena, kogukonnaliikmena) = ettevõtlik tegutsemine väärtuste loomisel. Õppevorm on mitmekesine, intensiivne, koostööne. Õppetöö tegevused on vastavalt lähteülesandele teostatavad nii eraldiseisvana kui integreeritult = need sätestatakse praktikaprojekti tegevuskavas. Koostöö erineva valdkonna ettevõtjatega (mentorid, tööandjad jne). Õppija saab ülevaate ettevõtluse toimimise alustest, ettevõttesisestest ja -välistest mõjuritest, nt tugisüsteem, ressursid, eksport ja import, turg, organisatsioonikultuur, töökeskkond, lisandväärtus, tarneahel jms. Koostöö kogukonna ettevõtjatega/ettevõtetega - kursuse alguses kaardistatakse ettevõtted, teostatakse taustauuringud. Tehakse valik ja võetakse ühendust võimalike praktikabaasidega = kommunikatsioon ettevõtetega. Koostöös juhendajaga, mentoritega seatakse lähteülesanded, pannakse paika tegevuskava. Praktikakursus on tihedasti seotud/toetub mooduli teiste kursustega - teoreetiliste teadmiste praktikasse rakendamisel, läbivaks integratsioonisisendiks on kestlik majandamine.	
Kursuse kava	Tundide arv, orienteeruv	Õppetegevuste sisu
	2 tundi	Ettevõtluse võtmevaldkonnad. Ettevõtte elukaar. Kogukonna ettevõtete kaardistamine (asukoht, tegevusvaldkond/majandussektor). Ettevõtete tausta - ja tegevusuuringud, andmekorje.
	2 tundi	Kommunikatsioon ja kokkulepped ettevõtetega, partneritega. Praktikaprojekti lähteülesanded ja tegevuskava, projekti koostamine.
	7 tundi	Koostööne praktiline tegevus (kogukonna ettevõtjad, mentorid).
	2 tundi	Vaheseminar.
	2 tundi	Praktikaprojektide tulemuste süstematiseerimine, kokkuvõtted, vormistamine.
	2 tundi	Praktikate tagasisidestamine (õpilane, juhendaja, ettevõtte, mentor, ettevõtja). Õppijapoolne eneseanalüüs lähtuvalt tööprotsessi ülesannetest.
	2 tundi	Lõpuseminar/praktika sisukokkuvõtted.

	2 tundi	Varutunnid - külalised, külastused jms.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane: • on saanud ülevaate peamistest ettevõtluse põhitõdedest ja organisatsioonide struktuuriloogikast; • oskab ettevõtteid liigitada, oskab teostada praktilisi taustauuringuid, • teab ja kasutab suhtlemisel kohaseid kommunikatsioonivõtteid; • püstitab ja sõnastab probleeme ja mõistab probleemi olemust kui võimalust arendustöoks ning lahendab neid; • saab praktilised oskused ja kogemused ettevõtluses, teeb koostööd (võrgustik), kasutades jätkusuutliku arengu põhimõtteid; • oskab hinnata ettevõtte tegevuse kestlikkust; • teab, mis on innovatsioon ja oskab pakkuda ettevõtte tegevusele uuenduslikke lahendusi (nt toote-teenusearendus jms); • saab aru, millist lisandväärtust ettevõtte pakub kliendile, tööturul, ühiskonnale; • kasutab usaldusväärseid andmeallikaid ja tööriistu tegevusuuringutes lõputöö "esitamisel" ja tööprotsessis.	
Hindamine	Hinnatakse osalemist tööprotsessis, projektide ja tegevuste ettevalmistust, osalemist vahe- ja lõpuseminarides, omaalgatust ja panust meeskonnaliikmena. Kursusehinde saamiseks on vaja osaleda nii vahe- kui lõpuseminarides, koostööpäevadel, õppepäevadel, praktilistes tegevustes - protsessihinded. Kõigi hinnete oluline osa on õppijapoolne eneseanalüüs oma töö analüüs. Kursus lõpeb praktika/projekti esitamisega kõigile osapooltele, sisuliste tulemuste väljatoomisega. Hinded on mitteeristavad. Hindamine ja sisutegevused esitatakse Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduses.	
Õppematerjalid ja soovituslik kirjandus	Õpetaja koostatud ja koondatud materjalid, töölehed. Arenguseire Keskuse materjalid https://arenguseire.ee/ ja videod https://arenguseire.ee/videod/ HARNO ettevõtlusõppe alusmaterjalid. (2024). https://harno.ee/ettevotlusope Rahandusministeeriumi materjalid. (2023). https://www.fin.ee/finantspoliitika-valissuhted/rahatarkus/oppematerjalid-iv-kooliaste. Majandusaasta aruanded. https://www.eesti.ee/eraisik/et/artikkel/ettevotlus/raamatupidamine-ja-aruandlus/majandusaasta-aruanne Eesti ärikliima rakendus. https://www.teatmik.ee/ Ettevõtete kodulehed. Maakondade arengustrateegiad. Ettevõtlikkusest ettevõtluseni. (2012). SA Teadlik Valik 2012.	

Kursuse väljund	Praktika-/projekti aruanne ehk sisutulemused - esitamine kõigile osapooltele. Reaalse (uuendusliku) probleemi lahendus. Valmidus esindada kooli konverentsil/koolituspäeval/kogukonnas. Valmidus olla kaasõpilase mentoriks, mentordamine võib toimuda ka näiteks põhikoolis.
------------------------	--

Valikmoodul: Tervishoid

Mooduli eesmärgiks on, et õpilane märkab eluohtlikke olukordi, kutsub abi, annab esmaabi erinevate olukordade korral ja elustab kliinilises surmas olevat abivajajat. Õppekava läbimisel omandab õpilane vajalikud teadmised, hoiakud, oskused, mis võimaldavad tal osutada esmast hooldusabi ning valmisoleku õpitee jätkamiseks tervishoiu valdkonnas.

Mooduli kursused:

- **Esmaabi**
- **Hoolduse alused ja toetus erinevates olukordades**
- **Haiglapraktika**

Ainevaldkond	Valikmoodul: Tervishoid	
Kursuse nimetus	Esmaabi	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Anu Turu	
Kursuse lühikirjeldus	Tegutseb abivajaja tervisliku seisundi määratlemisel vastavalt olukorrale, tööalastele kokkulepetele ja keskkonna tingimustele. Annab esmaabi haigushoogude, õnnetusjuhtumite ja traumade korral, vajadusel kutsub abi ja elustab kliinilises surmas olevat abivajajat vastavalt reeglitele.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	4 tundi	Esmaabi: 1.1. elupäästva ja jätkuva esmaabi andmise põhimõtted; 1.2. kannatanu uurimine, seisundi hindamine ja tegevus.
	4 tundi	1.3. võimalikud abivahendid esmaabis; 1.4. elulised näitajad, nende mõõtmine.
	3 tundi	Eluohtlikud haigusseisundid: infarkt, insult, teadvusetus, diabeet, epilepsia, äge kõht, lämbumine, allergia, šokk.
	3 tundi	Luumurrud, traumad, verejooksud.
	3 tundi	Kliiniline surm.
	3 tundi	Elustamine mannekeenil.
	1 tund	Kokkuvõtete tegemine, tagasisidestamine.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane märkab eluohtlikke olukordi, kutsub abi, annab esmaabi erinevate olukordade korral ja elustab kliinilises surmas olevat abivajajat	

Hindamine	Hinne on mitmeeristav (A/MA). Mooduli hinne kujuneb esmaabi praktilisest eksamist õppe lõpus, mille tulemusena väljastatakse esmaabi tunnistus. Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all.
Iseseisev töö	Kirjeldab üht reaalset töökohal toimunud esmaabi vajaduse situatsiooni. Tuues välja kronoloogilise tegevuste jada: hinnates abivajaja tervislikku seisundit ja abi kutsumise vajadust eluohtlike haigusseisundite, õnnetusjuhtumite ja traumade korral ning enda tegutsemist antud olukorras.
Praktilised ülesanded	Praktilised ülesanded: hindab kannatanu seisundit ja valib esmaabi andmise taktika. Kasutab õigeid elustamisvõtteid. Peatab verejooksu ja aitab šokis kannatanut. Teab luumurdudega kaasnevaid ohtusid, oskab fikseerida kannatanu liigest. Annab abi mürgistuste, söövituste, põletuste ja külmakahjustuste korral. Arvestab esmaabi andmisel enda ja teiste turvalisusega. Elustamise simulatsioon mannekeenil.
Õppematerjalid	Seadusandlikud aktid. Õppekirjandus: Koort, K. (2010). Esmaabi taskuteatmik. Lege Artis. Hooldus erinevate haiguste korral. (2011). Koostajad: Asberg, M., Hörrak, E., Kerb, H., Kravets, M., Kuum, E., Mürsepp, M., Orasmaa, M., Remmelgas, E., Taimalu, T., Tupits, T., Steinmiller, J., Zeel, O. http://www.ekk.edu.ee/vvfiles/0/haiguste_hooldus.pdf Väike kriisimeelespea. http://raulpage.org/kriisi.html Kasulikud lingid internetis: Esmaabi testid. http://www.annaabi.ee/Esmaabi-test-m89184.html
Kursuse väljund	Hindamisülesanded Teadmiste vahetestid, esmaabi situatsioonülesannete demonstratsioon mannekeenil ning kokkuvõttev test.

Ainevaldkond	Valikmoodul: Tervishoid	
Kursuse nimetus	Hoolduse alused	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Ingrid Tõnissoo	
Kursuse lühikirjeldus	Õpetusega taotletakse, et õpilane lähtudes abivajaja vajadustest ja seisundist, abistab ja juhendab teda elamistoimingutes, planeerib ning teostab hooldustegevusi.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms).
	5 tundi	Erivajaduse mõiste ja liigid ning abivahendid.

	5 tundi	Kuidas erivajadusega inimesega suhelda.
	5 tundi	Elamistoimingud ja neid mõjutavad tegurid.
	5 tundi	Tervisenäitajad, elutähtsad parameetrid.
	1 tund	Kokkuvõtete tegemine, tagasisideastamine.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane: • teab inimese elamistoiminguid ja neid mõjutavaid tegureid; • oskab hinnata muutusi abivajaja tervislikus seisundis, teab erinevate elutähtsate parameetrite väärtusi; • oskab jälgida hingamise-, vereringeelundkonna ja erituselundkonna tööd, mõõta pulssi ja vererõhku.	
Hindamine	Hinne on mitteeristav (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all. Testide täitmine. Õppija täidab testid ja saab testi täitmisel vähemalt 51% õigeid vastuseid. Iseseisvate tööde täitmine.	
Õppematerjalid	Asberg, M. (2012). Hooldus erinevate haiguste korral ja ravimiõpetuse alused: hooldustöötaja riikliku õppekava rakendamist toetav õppematerjal. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Caughey, A. (2017). Elu dementsusega. Petrone Print OÜ. Hooldustöötaja tase 3. https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Hooldustöötaja+3.+taseme+kutsestandard Kauber, M. (2011). Eaka heaks: eakate toimetuleku ja heaolu toetamine läbi hooldustöö. Tallinna Pedagoogiline Seminar. Kutsestandard. Tegevusterapeut, tase 6. (2018). Tervishoiu ja Sotsiaaltöö Kutsenõukogu. Tallinn. Lepp, A. (2018). Inimese anatoomia. I osa. Tartu Ülikooli Kirjastus. Lilienberg, K., Saat, M., Sepp, A. (2014). Tegevusteraapia – kas ikka veel uus eriala? Eesti Arst, 93(9): 541–542. Mihklepp, K. (2018). Tegevusteraapia õpetab ja arendab oskusi igapäevaelus paremini hakkama saamiseks. https://www.lastefond.ee/tegevusteraapia-opetab-ja-arendab-oskusi-igapaeaelus-paremini-hakkama-saamiseks/ Linnamägi, Ü. (2008). Käsiraamat dementsete haigete hooldajale. Eesti Alzheimeri Tõve Ühing. Paavel, V. (2009). Hooliva hooldaja käsiraamat. EV Sotsiaalministeerium. https://tai.ee/et/valjaanded/hooliva-hooldaja-kasiraamat Roper, N., Logan, W., Tierney, A. J. (1999). <i>Õenduse alused</i> . Slettahjell, W. A. (2007). Käsiraamat hooldusõdedele. Tegevusjuhendaja käsiraamat. (2011). EV Sotsiaalministeerium. https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/documents/2024-02/tegevusjuhendaja_kasiraamat_est.pdf	

Kursuse väljund	Aruteludes osalemine; iseseisvate ning praktiliste tööde sooritamise; hindamisülesannete sooritamine.
------------------------	---

Ainevaldkond	Valikmoodul: Tervishoid	
Kursuse nimetus	Praktika tervishoiuasutuses	
Kursuse maht ja õppekorraldus	21 (75-minutilist) tundi.	
Õpetamise aeg	11. klass	
Vastutav õpetaja	Leili Mutso	
Kursuse lühikirjeldus	Praktika sooritatakse hoolekande- või tervishoiuasutuses.	
Kursuse kava	Tundide arv	Teema ja õppevorm (tund juhendajaga, õppekäik, iseseisev töö, külalisõpetaja vms)
	4 tundi	Praktikakohaga tutvumine, erinevad ametid (hooldus)haiglas.
	4 tundi	Ergonoomika.
	4 tundi	Hooldustoimingud.
	4 tundi	Turvanõuded haiglas.
	3 tundi	Kokkuvõtete tegemine.
	2 tundi	Tagasisideastamine.
Kursuse õpitulemused	Kursuse lõpus õpilane: • teab erinevaid tervishoiu valdkonnas töötavaid ameteid; • rakendab oma teoreetilisi teadmisi praktika keskkonnas: oskab hoida hügieeni haiglas, oskab vältida hospitaalinfektsiooni, oskab suhelda haiglas patsiendiga lähtuvalt tema elukulu etapist; • rakendab oma teoreetilisi teadmisi praktika keskkonnas: oskab hooldada haiget ergonoomilisi siirdamisvõtteid kasutades, teab, kuidas käituda erivajadusega patsiendiga, oskab teha hooldustoiminguid; • teab erinevate valdkondade vahelist koostööd.	
Hindamine	Hinne on mitmeeristav (A/MA). Hindamise põhimõtted on välja toodud Stuudiumis 1. ainetunni kirjelduse all. Kursus on läbivtud, kui õpilane on sooritanud vähemalt 2 praktilist tööd haigla keskkonnas.	
Õppematerjalid	Karm, M. (2013). Õppemeetodid kõrgkoolis. SA Archimedes. https://sisu.ut.ee/wp-content/uploads/sites/460/oppemeetodid_korgkoolis.pdf Pilli, E. (2009). Väljundipõhine hindamine kõrgkoolis. SA Archimedes. https://www.academia.edu/54970214/V%C3%A4ljundip%C3%B5hine_hindamine_k%C3%B5rgkoolis Tallinna Tervishoiu kõrgkooli õe, hooldustöötaja, tegevusterapeudi, ämmaemanda õppekava.	

	Vahtramäe, A., Sikk, J., Kaldma, M., Reva, E., Koit, K., Varendi, M. (2011). Praktika kõrgkoolis. SA Archimedes.
Kursuse väljund	Praktika on sooritatud ettenähtud mahus, praktika dokumentatsioon on täidetud ja esitatud praktika on kaitstud.